

**Advies vanuit de vaststellingen in en besluiten uit het
Kadaster van het
Nederlandstalig beroeps-kwalificerend aanbod
Onderwijs en Opleiding
in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest**

4 oktober 2022

BRUSSELSE ADVIESRAAD
VAN NEDERLANDSTALIGE
SOCIALE PARTNERS

Situering

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is een biotoop waar zich talrijke uitdagingen stellen in de beleidsdomeinen werk en opleiding en de afstemming tussen beide. Hier ligt enerzijds het accent op de noden van de werkgevers en de arbeidsmarkt om op lange termijn de economische groei te ondersteunen, en anderzijds is er aandacht voor specifieke doelgroepen van scholieren, werkzoekenden en werknemers, ook meer kwetsbare. De adviesraad BANSPA stelt zich als doel stappen te ondernemen in deze domeinen, met bijzondere aandacht voor een betere afstemming tussen Brusselse gewestmateries en Vlaamse gemeenschapsmateries. Zo bouwt BANSPA mee aan een Brussels Hoofdstedelijk Gewest waar werken en levenslang leren nog productiever en aangenamer wordt.

Het kadaster is een potentieel werkinstrument in het verwerven van inzicht over het aligneren van de arbeidsmarkt, en de realiteit van de aanwezige kennis en vaardigheden bij kandidaat-werknemers. Het onderstaande advies informeert en kan een beslissingsondersteunende rol spelen.

In 2021-22 werd het Kadaster van het Nederlandstalig beroepskwalificerend aanbod Onderwijs-Opleiding in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest geactualiseerd voor de jaren 2016-2020. Dat biedt een overzicht van de evoluties in aantallen deelnemers per studierichting en opleiding, beroepsdomein of sector, en de verhoudingen ten opzichte van een aantal demografische factoren.

BANSPA heeft de analyse en interpretatie van het verworven cijfermateriaal uitgevoerd. BANSPA heeft hierbij een aantal conclusies getrokken over het

Nederlandstalig aanbod, en de link gemaakt tussen de wereld van de opleidingen, en de behoeften van de arbeidsmarkt en de werkgevers. Met dit advies wil BANSPA aan de bevoegde beleids- en opleidingsinstanties een aantal aanbevelingen voorstellen vanuit de analyse van de evoluties in het Nederlandstalig beroepskwalificerend onderwijs- en opleidingsaanbod in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest¹.

Wij vermelden hierbij graag als achtergrondinformatie het rapport 'Upskilling for shared prosperity 2021'² van het World Economic Forum (WEF) dat aanbevelingen formuleert naar beleidsmakers, bedrijven en organisaties, en onderwijs en opleiding. Deze aanbevelingen lijken pertinent in het kader van wat volgt. De kernboodschap van deze aanbevelingen luidt:

1. Voor alle belanghebbenden: Bouw een sterk en onderling verbonden ecosysteem dat zich inzet voor een uitgebreide bijscholingsagenda en geef mensen de mogelijkheid om deel te nemen,
2. Voor beleidsmakers: Pas een flexibele benadering toe om nationale bijscholingsinitiatieven te stimuleren, en werk met het bedrijfsleven, non-profitorganisaties en de onderwijssector,
3. Voor bedrijven en organisaties: Veranker bijscholing en investeringen in personeel als kernprincipe en maak tijdgebonden toezeggingen doen naar actie toe, en
4. Voor onderwijsaanbieders: omarm de toekomst van werk als bron van heruitvinding om levenslang leren voor iedereen te normaliseren. In het rapport worden concrete voorstellen voor maatregelen gesuggereerd.

De inhoud van het besluit kan best worden beschouwd met in het achterhoofd de principes uitgelijnd in bovenstaand rapport.

¹ In bijlage: Nota met samenvatting van de vaststellingen in en besluiten uit Het Kadaster van het Nederlandstalig beroepskwalificerend aanbod Onderwijs en Opleiding in het Brussels hoofdstedelijk gewest, juni 2022.

² Rapport '[Upskilling for shared prosperity 2021](#)' – World Economic Forum

Inhoudstafel

Situering.....	1
Thema's.....	3
1. STEM-opleidingen.....	3
2. Zorgsector.....	5
3. Duaal leren.....	8
4. Instroom opleidingen	11
5. Taalopleidingen Nederlands	13
Besluit.....	15

Thema's

1. STEM-opleidingen

De arbeidsmarkt heeft nood aan werkzoekenden met een STEM-profiel, zeker voor de invulling van knelpuntberoepen. STEM (Science, Technology, Engineering & Mathematics) omvat een waaier aan technologische, technische, exact-wetenschappelijke en wiskundige opleidingen en beroepen. Om jongeren te stimuleren om voor STEM-opleidingen en -loopbanen te kiezen, heeft de Vlaamse Regering een nieuwe STEM-agenda 2030 uitgestippeld³. Deze moet volgende doelstellingen realiseren: STEM-onderwijs aantrekkelijker maken; leraren, opleiders en begeleiders ondersteunen; het proces van studie- en loopbaankeuze verbeteren; meer meisjes in STEM-opleidingen en -beroepen; inzetten op excellentie; het opleidingsaanbod aanpassen; sectoren, bedrijven en kennisinstellingen aanmoedigen; tenslotte de maatschappelijke waardering van technische beroepen verbeteren.

³ De [STEM-agenda 2030](#) zet verder in op een hogere instroom in STEM-opleidingen en -loopbanen, op STEM-specialisten, en op het algemeen versterken van STEM-competenties in de ruime maatschappij: de 'STEM-geletterdheid'

1.1. Evolutie van STEM-opleidingen tussen schooljaren 2015-2016 en 2019-2020

Het beroepskwalificerend secundair onderwijs 3de graad kent geen echte stijging van aantallen leerlingen in STEM-studierichtingen, vele richtingen kennen zelfs een daling. Ook in de STEM-opleidingen van SYNTRA Brussel en VDAB Brussel is er een significante daling van aantallen cursisten doorheen de referentie jaren.

- In het beroepskwalificerend secundair onderwijs 3de graad is er in de schooljaren 2015-16 tot 2019-20 in Brussel een zeer lichte stijging (2%) in het aantal leerlingen in STEM-opleidingen, en hun aantal blijft beperkt tot 21,2% (571 leerlingen in 2019-20) ten opzichte van de volledige leerlingenpopulatie. Van de 75 STEM en 16 lichte-STEM gelabelde studierichtingen zijn er 40 die over de ganse referentieperiode dalen in aantal leerlingen. De populairste richtingen zijn: Elektrische installaties, Centrale verwarming en sanitaire installaties en Publiciteitsgrafiek in het BSO – beroepssecundair onderwijs (23,3% van het totaal aantal leerlingen in 2019-20), Techniek-wetenschappen, Informaticabeheer en Boekhouden-informatica in het TSO – technisch secundair onderwijs (24,6%), Architecturale kunst en binnenhuiskunst, Audiovisuele vorming en Toegepaste beeldende kunst in het KSO – kunst secundair onderwijs (39,3%). In de Leertijd en duale opleidingen bij SYNTRA Brussel is 25% van het totaal aantal opleidingen een STEM-opleiding. Het populairst zijn Elektrische installaties en Elektrotechnicus. In het BUSO – buitengewoon secundair onderwijs is er maar één STEM-opleiding (Informaticabeheer in OV4) en in het DBSO – deeltijds beroepssecundair onderwijs zijn er STEM-opleidingen maar deze werden nog niet gelabeld in de STEM-monitor⁴.
- Met het dalend aantal cursisten daalt ook het aantal in STEM opleidingen van 405 (23,2%) naar 209 (18,1%). In '19-20 zien we 179 cursisten in 11 STEM-opleidingen, en 30 in 3 lichte STEM-opleidingen. Bedrijfsbeheer (dagopleiding) steekt er met kop en schouders uit, op afstand gevolgd door Coach circulaire economie en Boekhouder.
- Het aantal gestarte STEM-opleidingen in de beroepsopleidingen van VDAB Brussel daalde doorheen de referentie jaren van 52% in 2016, naar 37% in 2020. Men vindt ze hoofdzakelijk terug in de opleidingencluster Transport en Logistiek.

1.2. Vaststellingen in andere publicaties en/of van studiediensten

- De Strategie Kwalificatie voor Werk zoekt naar een geschikte strategie voor oriëntatie, begeleiding en het veiligstellen van vorming, beroepskwalificatie en professionele inschakeling, met onder andere aandacht voor niveauverhoging in

⁴ <https://www.vlaanderen.be/publicaties/stem-monitor>

- transversale competenties, taalkennis en digitale vaardigheden, om te kunnen tegemoetkomen aan de vraag vanuit werkgevers naar gekwalificeerd personeel.
- De arbeidsmarkt wordt almaar digitaler en bedrijven vragen dringend technologisch en wetenschappelijk onderlegd personeel. Maar uit cijfers van de OESO die in 2019 werden vrijgegeven, blijkt dat Brussel en België het niet schitterend doen als het gaat om het loodsen van tieners en adolescenten naar een STEM-opleiding.⁵
 - In oktober 2021 formuleerde de Vlaamse Onderwijsraad (Vlor) een advies⁴ rond STEM. De raad wil meer aandacht voor STEM in het onderwijs, en wijst op het nijpend tekort aan STEM-leerkrachten.

1.3. Conclusies en aanbevelingen

Er is nood aan het investeren in, informeren over en promoten van STEM-opleidingen. Dit is des te meer noodzakelijk omdat vele knelpuntberoepen zowel in Brussel als in Vlaanderen⁶ zich juist richten naar personen die uit de STEM-richtingen komen.

Vanuit de Brusselse Strategie inzake Kwalificatie voor Werk (SKW) wordt er ook gezocht naar een optimale afstemming tussen het onderwijs en de instapvoorwaarden voor een beroepsopleiding. Om meer aandacht te vragen voor de kansen van de STEM-opleidingen op de arbeidsmarkt wordt gerekend op de samenwerking met de sectorale organisaties en -initiatieven.

Gezien er vraag is naar STEM-profielen in het algemeen, en er een daling merkbaar is in de uitstroom van leerlingen, is er wellicht nood aan het mobiliseren van het doelpubliek van deze opleidingen zodat het aantal leerlingen in de toekomst weer stijgt. Dit zal bijdragen aan het wegwerken van de skills mismatch tussen de noden van werkgevers en de competenties van potentiële werknemers.

2. Zorgsector

De zorgsector heeft reeds jaren een tekort aan (ver)zorgend personeel, in de eerste plaats aan verpleegkundigen en zorgkundigen. Maar de sector heeft niet alleen nood aan hooggeschoolde werknemers, ook voor laaggeschoolden zijn er voldoende jobaanbiedingen.⁷ De gezondheidscrisis legde de voorbije twee jaar pijnlijk de vinger op de wonde: de vacatures voor zowel hoog als laaggeschoolden

⁵ VLOR [advies](#), OESO [evaluatie](#)

⁶ [Rapport view.brussels – Analyse van de knelpuntberoepen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2020 – 11/2021](#)

⁷ Actiris en VDAB Brussel [Knelpuntberoepenlijst](#), [Regioscan](#) Brusselse CVO's, VGC [Gezondheidszorg](#), ...

groeiden en blijven te vaak te lang open staan. Daarbij verwacht men dat de kansen voor schoolverlaters in het beroepsdomein Zorg (naast Informatica en Onderwijs) op de arbeidsmarkt de komende jaren nog verder zullen stijgen.⁸

2.1. Evolutie van opleidingen in de Zorgsector tussen schooljaren 2015-26 en 2019-2020

De studies en opleidingen richting de Zorgsector kennen eenzelfde tendens/evolutie als de STEM-opleidingen. Het beroepskwalificerend secundair onderwijs 3de graad ziet geen stijging van het aantal leerlingen in Zorg-studierichtingen, vele richtingen kennen zelfs een daling. Ook in de zorg-opleidingen van het Volwassenenonderwijs en VDAB Brussel is een significante daling van het aantal cursisten doorheen de referentie jaren.

- In het BSO, TSO en DBSO (secundair onderwijs 3de graad) is Personenzorg, na Handel, het populairste studiegebied. Het BSO kent hierin een lichte stijging van 202 leerlingen naar 208 (3%), het TSO een daling van 66 naar 51 leerlingen (-22,7%) en het DBSO zag het aantal leerlingen van 101 naar 88 (-12,9%) dalen.
- In het volwassenenonderwijs (CVO's) daalde het aantal cursisten in de opleidingen Algemene personenzorg (verzorging) van 210 naar 103 (-51%). Specifieke personenzorg (Jeugd- en gehandicaptenzorg/ kinderopvang) kende ook een daling 266 naar 221 (-17%) cursisten.
- VDAB Brussel biedt een 35-tal opleidingen onder 'Zorg' (Social Profit). In 2020, het eerste corona-jaar, was er een kleine stijging van 23 cursisten onder de noemer 'verpleging/ verzorging'. Daarvoor daalde het aantal cursisten in de periode van 2016 tot 2019 van 323 naar 209 (-35,3%). Het aantal cursisten onder de noemer 'Jeugd- en gehandicaptenzorg/ kinderopvang' kende ook een sterke daling van 83 naar 55 (-33,7%) over de ganse referentieperiode 2019-2020.
- SYNTRA Brussel biedt in de beroepsdomeinencluster 'Beauty & Gezondheid' 5 opleidingen aan, gericht op voetverzorging/pedicure. Het klein aantal cursisten daalde over de referentie jaren tot één vierde (-76%).

Algemeen kennen alle aanbieders een daling van het aantal cursisten in hun opleidingen richting de Zorgsector, zowel onder het beroepsdomein 'Verpleging/ verzorging' als onder 'Jeugd- en gehandicaptenzorg/ kinderopvang'.

⁸ Actiris/view.Brussels, [Schoolverlaters Brussel](#), mei 2022.

2.2. Vaststellingen in andere publicaties en/of van studiediensten

Studierichtingen en opleidingen richting de zorgsector verhogen de kans op werk sterk, zeker voor de hoger opgeleiden, maar ook voor de lager geschoolden:

- Schoolverlaters in Vlaanderen met een opleiding tot een zorgberoep hebben globaal gezien de beste kansen op de arbeidsmarkt. Na een jaar was slechts 3% van hen werkzoekend, volgens de VDAB.⁹
- De analyse in het rapport over de Brusselse schoolverlaters toont aan dat in het hoger secundair de zorgrichtingen in het oog springen, met uitstroomgraden van meer dan 70%.¹⁰

2.3. Conclusie en aanbevelingen

Met de vraag uit de arbeidsmarkt is er nood aan het investeren in en promoten van opleidingen richting de Zorgsector. Een obstakel dat moet aangepakt worden is het negatief imago gecreëerd door de moeilijke werkomstandigheden en -voorwaarden.

Een potentiële partner in dit initiatief is de netwerkorganisatie Huis voor Gezondheid, dat zich bezig houdt met informeren en begeleiden van Brusselaars in hun zoektocht naar werk, opleiding en studies, het samenwerken met partners in het brede veld van socio-professionele inschakeling (SPI) en het opvolgen en adviseren van het Brusselse beleid inzake werk, opleiding en onderwijs (aansluiting arbeidsmarkt). Deze organisatie kan een rol spelen in de duiding, informatie, promotie, oriëntatie en begeleiding met betrekking tot de mobilisering van kandidaat-leerlingen met als doel de toeleiding tot werk in de zorgsector (met een Nederlandstalige focus), in samenwerking met andere organisaties in de SPI.

Het delen van goede werkpraktijken is belangrijk in het kader van innovatie en efficiënte oplossingen. Spelers in de zorgsector zoals b.v. ziekenhuizen hebben al ervaring met het omgaan met specifieke uitdagingen veroorzaakt door de schaarste van talent en hebben interne oplossingen gevonden die kunnen worden gebruikt als voedingsbodem voor het aantrekken van talent, in het kader van argumentatie naar learning & development voor individuen en organisaties, en employability en inburgering.

⁹ VDAB, [Schoolverlatersrapport Vlaanderen](#), editie 2022.

¹⁰ Actiris/view.Brussels, [Schoolverlaters Brussel](#), mei 2022.

Het ter beschikking stellen van middelen om promotie mogelijk te maken is belangrijk en in dit kader is het nuttig vanuit de SPI sector, de onderwijsinstellingen en de zorgsector de beleidsmakers te mobiliseren waar mogelijk.

Het aanpakken van het negatief imago is een taak van lange termijn binnen een context waarin een mentaliteitswijziging nodig is en een systemische analyse om o.a. de invloedsfactoren en de toekomstige communicatie te bepalen waar elk van de belanghebbenden in het ecosysteem vat op hebben, en het accent te leggen op de juiste en positieve criteria naar de verschillende doelgroepen toe. Het is belangrijk dat de verschillende spelers hierbij een samenwerking creëren om een overkoepelende en tegelijk gediversifieerde aanpak te hanteren.

3. Duaal leren

3.1. Evolutie van opleidingen Duaal leren tussen 20(17-)-18 en 20(19-)-20

- Het aantal aangeboden duale richtingen is beperkt in de hoofdstad, maar neemt elk schooljaar toe. Ook het aantal inschrijvingen in het duaal leren neemt elk jaar gestaag toe.
- In de studierichtingen die al worden ingericht sinds het schooljaar 2018-2019 stellen we geen stijgende tendens vast in de inschrijvingscijfers. Er zijn zelfs enkele duale opleidingen bij waarvan het aantal inschrijvingen in het schooljaar 2019-2020 zijn afgenomen in vergelijking met het schooljaar 2018-2019. De stijgende inschrijvingscijfers zijn voornamelijk te danken aan de jaarlijkse komst van nieuwe duale richtingen.
- Duale studierichtingen vinden we vooral in het DBSO en het BSO, terwijl er uit gesprekken met sectoren ook een duidelijk nood blijkt aan TSO-profielen. Vooral de Centra Leren en Werken (CLW) zetten in op Duaal leren, terwijl er ook kansen zijn in het voltijds (buitengewoon) secundair onderwijs.

3.2. Vaststellingen in andere publicaties en/of van studiediensten

- Ook de Brusselse Strategie inzake Kwalificatie voor Werk (SKW) zal zich vooral richten op het optimaliseren van de opleidingen op de werkvloer, en de versterking van het stageaanbod dat zich richt op werkzoekenden. Tijdens de SKW-werksessies werd herhaaldelijk duidelijk gemaakt door vertegenwoordigers van de werkgevers dat duaal leren wel degelijk wordt geapprecieerd door organisaties. Het is immers een uitstekende manier voor potentiële werknemers en toekomstige werkgevers om elkaar 'uit te testen', en

voor de laatsten een doelgerichte vorming te bewerkstelligen. Voor de leerlingen is duaal leren een gelegenheid om gericht te leren in functie van de realiteit op de werkvloer, en niet alleen op basis van theoretisch aangereikte materie die niet aan de werkelijkheid kan worden getoetst en daarom misschien onderbenut blijft. Deze aanpak geeft meer richting aan het leren omdat een breder gamma van pedagogische technieken wordt aangewend.

- Eén van de belangrijkste redenen van het beperkte succes is het imago probleem van duaal leren. Alternierende opleidingen in het DBSO, en in hun zog dualle opleidingen, worden dikwijls afgeschilderd als leren dat bedoeld is voor jongeren die schoolmoe zijn, terwijl duaal leren moet gezien worden als een piste voor leerlingen die op een andere manier willen leren. Dit vergt verdere inspanningen van alle actoren die betrokken zijn bij het duaal leren.
- Er zijn verder verschillende redenen waarom de inschrijvingscijfers soms dalen in bepaalde duale studierichtingen, zoals het tijdig vinden van een leerwerkplek (indien niet gevonden, mag een leerling niet starten), het onduidelijk statuut van het duaal leren bij scholen, bedrijven, leerlingen en ouders, en de bijkomende uitdaging voor scholen om voor een beperkt aantal leerlingen binnen haar middelen ruimte vrij te maken voor het duaal leren.
- In Brussel vonden de meeste erkenningen van leerbedrijven (dat zijn ondernemingen die duale leerlingen mogen opleiden) de afgelopen jaren vooral plaats in de sectoren Verkoop en marketing, Social profit, Openbare besturen en Horeca. Dit toont toch aan dat deze sectoren vragende partij zijn om duale leerlingen op te leiden tot nieuwe werknemers. Echter blijft de instroom van leerlingen in de corresponderende duale richtingen beperkt. Het voltijds secundair onderwijs in Brussel neemt een afwachtende houding aan ten opzichte van het inrichten van duale opleidingen. Dit terwijl ze kunnen intekenen op een groot aantal duale standaardtrajecten, die zijn uitgewerkt door de inrichtende machten.
- Men verwacht de komende schooljaren een verdere stijging van het aantal inschrijvingen in duale opleidingen. Dit kan echter een vertekend beeld geven, gezien de verplichte inkanteling van het DBSO in het duaal leren.
- Vanuit de CVO's vernemen we dat de meeste werkgevers openstaan voor meer duaal leren in de vorm van stages, werkplekleren of duaal leren in zijn pure vorm, maar vragen wel om de administratieve last zo beperkt mogelijk te houden.
- Het duaal leren, en vooral de voordelen van duaal leren, zijn nog onvoldoende gekend bij de Brusselse werkgevers. De belangrijkste oorzaak hiervan is de grote verscheidenheid aan alternierende opleidingsvormen, zoals het Franstalige systeem van 'Formation en Alternance'.

3.3. Conclusies en aanbevelingen

- Er moet worden ingezet op een versterkte samenwerking tussen onderwijs en sectoren. Deze samenwerking is nodig op meso- en microniveau:

- Op mesoniveau moet er worden ingezet op een betere afstemming tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt in het kader van nieuwe programmaties duaal leren. Het duale opleidingsaanbod kan op kwalitatief en kwantitatief vlak nog sterk groeien. Het aantal inschrijvingen in duaal leren moet eveneens omhoog. Hiervoor zal voldoende afstemming nodig zijn tussen onderwijsnetten, schooldirecties en sectoren (sectorale partnerschappen/departement WSE).
- Op microniveau moet er tussen de school en de werkvloer beter worden afgestemd. Het gaat dan over het samen opmaken van leerplannen, samen evalueren, de aanwezigheid van de school op de leerwerkplek en de aanwezigheid van mentoren (werkgevers) op de klassenraden.
- Scholen moeten sterker ondersteund worden in de uitbouw van het duaal leren (vinden werkplekken, (financiële) ruimte vrijmaken en vrijwaren in geval van een klein aantal leerlingen, beperkte middelen, ...).
- Er moet ingezet worden op het imago van duaal leren. Via promotie, informatiedeling en bewustwording moet duaal leren door alle betrokken actoren gedragen worden als een positieve, evenwaardige leerweg op maat van de Brusselaars. Om dit te bereiken moet er ingezet worden op het sensibiliseren van leerkrachten, ouders, leerlingen, CLB's (Centrum voor Leerlingenbegeleiding) en werkgevers. Hierbij moet voldoende aandacht zijn voor elke specifieke doelgroep. Duaal leren moet bij leerlingen en ouders al vroeg in de schoolcarrière onder de aandacht worden gebracht als een volwaardige, positieve studiekeuze.
- Er moet de komende jaren voldoende aandacht besteed worden aan leerlingen die niet in het duaal leren, noch in het voltijds onderwijs passen. Anders dan bij het oude systeem van leren en werken moet een duale leerling een vooropgesteld standaardtraject volgen en is er dus minder ruimte voor flexibele leertrajecten op maat. Deze standaardtrajecten zullen bovendien voor sommige leerlingen onhaalbaar zijn. Er moet gemonitord worden waar deze groep terecht komt en of dit leidt tot meer ongekwalificeerde uitstroom.
- De incentives om werkgevers aan te zetten om in te zetten op duaal leren zijn verschillend in Vlaanderen en Brussel. Deze verschillen zouden gelijk getrokken moeten worden om ervoor te zorgen dat het voor werkgevers in Brussel even aantrekkelijk is om een leerling op te leiden als voor werkgevers in Vlaanderen.
- De uitrol van het duaal leren in het hoger en volwassenenonderwijs kan ook een positieve invloed hebben op het duaal leren in het secundair onderwijs. Ten eerste wordt het duaal leren op die manier erkend als een volwaardige, positieve onderwijsvorm, en niet langer als laatste optie in het klassieke watervalstelsel. Anderzijds wordt het duaal leren een containerbegrip dat gebruikt wordt als term voor werkplekleren op elk onderwijsniveau. Dit schept duidelijkheid voor werkgevers, onderwijsinstellingen en kandidaat-leerlingen/cursisten/studenten.

4. Instroom opleidingen

Er is te weinig doorstroom van Actiris, en Franstalige consultants en bemiddelaars, naar VDAB Brussel. Actiris verwijst wel door maar dat betekent niet noodzakelijk dat de kandidaat-cursist een opleiding zal volgen. Ook de Nederlandstalige Brusselse Werkwinkels en opleidingscentra ervaren een tekort aan doorstroom vanuit Actiris.

4.1. Samenvatting van de vaststellingen

- De CVO's kennen een daling van net geen tien procent (-8%) in het aantal cursisten, vooral in het studiegebied Nederlands tweede taal richtgraad 1 en 2, ook in de pre-corona jaren. Het CBE (Centrum voor Basiseducatie) kent nog een sterkere daling van het totaal aantal cursisten (-30%), voornamelijk in de leergebieden Nederlands tweede taal, en Alfabetisering Nederlands tweede taal (NT2), zowel in 2019-20 als in de pre-corona jaren.
- Bij SYNTRA Brussel is er een sterke daling (-34%) van het aantal cursisten in de ganse referentieperiode. Uitgenomen de sectorclusters Creatief en Taal, Media en ICT kennen alle andere sectorclusters een sterke daling, vooral Diensten, dat het aantal cursisten met meer dan de helft ziet afslanken. Daartegenover kent Diensten in 2019-2020, in tegenstelling tot alle andere clusters, een lichte stijging.
- Het aantal cursisten in de Oriënterende opleidingen en Beroepsgerichte opleidingen bij VDAB Brussel en partners daalt sterk doorheen de referentieperiode, ook pre-corona, respectievelijk met -72% en -41%. Daartegenover stijgt het aantal cursisten in Nederlands voor anderstaligen met meer dan 300%, en in Beroepsgerichte doorstroomopleidingen met 31%. Het totaal aantal opleidingen behoudt een status quo (+4%) met een verschuiving van de Beroepsgerichte opleidingen naar de Taalondersteuning Nederlands.

4.2. Vaststellingen in andere publicaties en/of van studiediensten

- Voor het tekort aan/ de daling van cursisten verwijst de Regioscan¹¹ van de Brusselse CVO's naar o.a. de onvoldoende bekendheid van, en transparantie van de informatie over hun aanbod voor trajectbegeleiders, toeleiders en werkgevers.
- De daling van het aantal cursisten bij SYNTRA Brussel kent twee belangrijke redenen: de naweeën van de beperking van subsidies in 2015, en de afschaffing van de vestigingswet in Vlaanderen vanaf 2017.

¹¹ [Regioscan Brussel](#), outreachend onderzoek naar opleidingsbehoeften in het Brusselse volwassenenonderwijs, door CVO Semper, CVO Brussel, CVO Lethas Brussel & Ligo Brusselleer (10/2021-01/2022).

- Eind 2020 werd SYNTRA Vlaanderen opgeheven. VLAIO (Vlaams Agentschap Innoveren en Ondernemen) nam het ondernemersluik over, duaal leren ging op in het Departement Werk en Sociale Economie (WSE) en het Departement Onderwijs, en VDAB nam de regie over van de leertijd. Met de nieuwe richtlijnen van VLAIO wordt nu ingezet op innovatie, e-learning, werkplekleren en duurzaamheid. Deze richtlijnen gaan nu wel ten koste van de reguliere opleidingen waar minder innovatie mogelijk is (zoals Diensten). Anderzijds trekken innoverende opleidingen minder cursisten aan.¹²
- De daling in de Beroepsgerichte opleidingen is deels te wijten aan het dalend aantal werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en deels aan een tekort aan doorverwijzingen naar de opleidingen vanuit Actiris anderzijds. De capaciteit blijft onderbenut.¹³ Er is weinig doorstroom van Actiris en Franstalige consulenten en bemiddelaars naar VDAB Brussel en de Nederlandstalige Werkwinkels en opleidingscentra. Het Nederlandstalig opleidingsaanbod is niet voldoende gekend bij Franstalige organisaties, zelfs niet in het tweetalige Beroepenpunt. Franstalige bemiddelaars en werkgevers-consulenten worden niet op een systematische manier op de hoogte gehouden van het Nederlandstalig aanbod. Maar er zijn signalen dat er vraag naar is.¹⁴

4.3. Conclusies en aanbevelingen

Er is nood aan meer doorstroom van Actiris (en Franstalige SPI-organisaties) naar het Nederlandstalig werkveld, mede door de hulp van het Beroepenpunt.

- Periodieke infosessies bij Franstalige consulenten en bemiddelaars, en een centraal Frans- en Nederlandstalig infoplatform over het Nederlandstalig aanbod kunnen hierbij een hulpmiddel zijn. Voor het Beroepenpunt is hier een taak weggelegd.
- Misschien kan er werk gemaakt worden van één (portaal)website¹⁵ over het ganse Nederlandstalige aanbod in een traject naar werk (zie het voorbeeld van Dorifor aan Franstalige kant).
- Er is meer overleg nodig met de sectororganisaties en de Polen Opleidingen en Werk (Construcity, DigitalCity, LogistiCity, TechniCity)¹⁵ om de opleidingsbehoeften beter in kaart te brengen. Dit kan kaderen in de missie van het Beroepenpunt.
- Ook de nieuwe Strategie inzake Kwalificatie voor Werk¹⁵, die momenteel wordt klaargestoomd, moet een rol spelen om te helpen komen tot een rationalisatie van het Nederlandstalige en Franstalige opleidingsaanbod in de hoofdstad.

¹² Duiding door Nicolas Blancquaert, directeur SYNTRA Brussel, januari 2022.

¹³ Duiding door Geert Pauwels, directeur VDAB Brussel, januari 2022.

¹⁴ Maks vzw [Jaarverslag 2021](#), [Regioscan](#) Brusselse CVO's

¹⁵ Strategie Kwalificatie voor Werk – Kabinet Minister Clerfayt – Kadernota & Begeleidende documentatie voor werkgroepen – Drie werkthema's: Transversale competenties, talenkennis, digitale vaardigheden

- Het Schoolverlatersrapport van Actiris¹⁶ geeft een mooi overzicht van de socio-professionele inschakeling (SPI) van jongeren na hun studies.

5. Taalopleidingen Nederlands

Zowel het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als de Vlaamse Rand kennen een groot aantal arbeidsplaatsen waarbij taalvereisten worden gesteld.¹⁷ Veel Brusselse werkzoekenden beschikken niet over de nodige talenkennis voor een job in Brussel. Het leren van Nederlands, Frans of zelfs Engels is een prioriteit. In de jobaanbiedingen in de Vlaamse rand en verder in Vlaanderen verwacht men meestal basiskennis Nederlands. Ook in Brussel zijn de profielen met kennis van het Nederlands zeer gegeerd.

5.1. Samenvatting van de vaststellingen

- In het volwassenenonderwijs in Brussel zien we een sterke daling van het aantal cursisten doorheen de referentieperiode, zowel in 2020 als in de pre-corona jaren 2016-2019. Zoals beschreven in paragraaf 3.4, Instroom opleidingen, is er in het CBE doorheen de referentiejaren een zeer sterke daling van het aantal cursisten in Nederlands tweede taal en een significante daling in de andere taalopleidingen Nederlands. Samen maken ze in 2019-20 wel nog 65% van het volledige deelnemersaantal uit. In de CVO's is er doorheen de referentiejaren een lichte maar significante daling van cursisten in Nederlands tweede taal richtgraad 1 en 2, het grootste studiedomein.
- In de opleidingen van VDAB Brussel en partners is er tot 2019 een sterke stijging in de cluster van opleidingen Taalondersteuning (Nederlands voor anderstaligen, taalbad, Nederlands op de werkvloer). In 2020 hadden de coronacrisis en bijhorende maatregelen een zware negatieve impact op het aantal leerlingen van het gamma opleidingen Nederlands. Maar wanneer we de unieke opleidingen onder de loep nemen zien we dat de stijging van het aantal cursisten na 2018 voornamelijk de start van Intensieve taalbad 2.1, 2.2, 2.3 en 2.4 betreft (vervolgopleidingen). Nieuw gestarte Intensieve taalbad 1.1 en 1.2, en de specifieke opleidingen Nederlands op de werkvloer stabiliseren in 2019, na een sterke stijging tot 2018, en kennen dan in het eerste corona-jaar ook een sterke daling.

¹⁶ <https://www.actiris.brussels/media/he01ytq/2022-05-view-brussels-schoolverlaters-web-h-80329C30.pdf>

¹⁷ [Gezamenlijke arbeidsmarktanalyse Actiris-VDAB](#), juni 2022.

5.2. Vaststellingen in andere publicaties en/of van studiediensten

- Talenkennis is een structurele mismatch in Brussel: werkzoekenden hebben in veel gevallen niet de gevraagde talenkennis voor vacatures binnen hun profiel. Wat betreft de vacatures die VDAB ontvangt voor Vlaams-Brabant, wordt in bijna 85% een goede tot zeer goede kennis Nederlands verwacht. De meerderheid van de Brusselse werkzoekenden is echter niet Nederlandstalig, en slechts zo'n 7% van alle Brusselse niet-werkende werkzoekenden geeft aan een goede kennis van de tweede landstaal te bezitten.¹⁷
- Eén op twee vacatures in Brussel vraagt kennis van het Nederlands en er is een tekort aan werkkrachten in de Brusselse rand en Vlaanderen. Een belangrijke drempel naar een Nederlandstalige opleiding of werk, is een te gebrekkige kennis van het Nederlands¹⁸.
- In de Regioscan van de Brusselse centra voor volwassenenonderwijs (CVO) onderlijnt men dat het aanbod, de aanpak en de mogelijkheden van het Nederlandstalig volwassenenonderwijs vaak niet goed gekend zijn.
- Een analyse van BISA (Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse) van augustus 2022 toont aan dat kennis van het Nederlands in Brussel wel degelijk een belangrijke factor is om een job te vinden¹⁹.

5.3. Conclusies en aanbevelingen

Met de signalen uit de arbeidsmarkt en de algemene daling van taalopleidingen Nederlands, is er nood aan het investeren in cursussen, taalbaden, alfabetiseringsopleidingen en coaching-trajecten Nederlands.

- Inzetten op het aanleren van Nederlands en gebruik maken van de pedagogische knowhow van onder meer het Huis van het Nederlands. Er dient ook optimaal gebruik gemaakt te worden van de mogelijkheden die het toekomstige Talenpunt zal bieden.²⁰, net als van de opties van de Franstalige aanbieders van cursussen Nederlands (Bruxelles Formation²¹, Dorifor²², ...).
- Zoals eerder vermeld, is ook hier het delen van goede werkpraktijken belangrijk om effectieve en efficiënte oplossingen te vinden, op taalgebied. Sommige spelers hebben al ervaring met het omgaan met het ontbreken van taalkennis in een schaarse talentmarkt en hebben interne oplossingen gevonden die kunnen worden gebruikt als inspiratie, met als resultaat een leercultuur in organisaties, en employability en inburgering voor de werknemers.

¹⁸ [Publicatie taalvereisten](#) View.brussels, [Regioscan](#) Brusselse CVO's, SERV werkgelegenheidsakkoord '[Iedereen nodig, iedereen mee](#)', Maks [Jaarverslag](#), ...

¹⁹ BISA, [Kennis van het Nederlands: een bepalende factor voor de toegang tot werk voor Brusselaars ?](#)

²⁰ Strategie Kwalificatie voor Werk – Kabinet Minister Clerfayt – Kadernota & Begeleidende documentatie voor werkgroepen – Drie werkthema's: Transversale competenties, talenkennis, digitale vaardigheden

²¹ [Langues - Bruxelles Formation](#)

²² www.dorifor.be

Besluit

1. *BANSPA-advies – STEM-opleidingen*

De arbeidsmarkt heeft dringend nood aan werkzoekenden met een STEM-profiel, zowel hoog- als laaggeschoolden, zeker voor de invulling van knelpuntberoepen. Maar van 2016 tot 2020 is er een algemene daling van leerlingen en cursisten in STEM-opleidingen. En dit bij alle aanbieders; het beroepskwalificerend secundair onderwijs 3de graad, het volwassenenonderwijs, de ondernemersopleidingen en de beroepsopleidingen.

- Er is nood aan het investeren in, informeren over en promoten van STEM-opleidingen, vooral omdat veel knelpuntberoepen in Brussel en Vlaanderen zich richten naar STEM-profielen. Daarom is het nodig het doelpubliek van deze opleidingen te mobiliseren zodat het aantal leerlingen in de toekomst weer stijgt. Dit zal bijdragen aan het wegwerken van de skills mismatch tussen de noden van werkgevers en de competenties van potentiële werknemers.
- Hiervoor wordt best vertrokken vanuit de verwachtingen van de werkgevers, met een optimale afstemming tussen het onderwijs en de instapvoorwaarden voor een beroepsopleiding. Om de STEM-opleidingen meer onder de aandacht te brengen op de arbeidsmarkt wordt gerekend op de samenwerking met de sectorale organisaties en -initiatieven.

De bovenstaande punten kaderen ook in de Brusselse Strategie Kwalificatie voor Werk, die zoekt naar een geschikte strategie voor oriëntatie, begeleiding en het veiligstellen van vorming, beroepskwalificatie en professionele inschakeling, en de aandacht voor algemene niveauverhoging.

2. *BANSPA-advies – Zorgopleidingen*

De arbeidsmarkt kent ook een schaarste aan arbeidskrachten in de zorgsector, eveneens zowel hoog- als laaggeschoolden, en ook voor de invulling van knelpuntberoepen. De algemene daling van 2016 tot 2020 van leerlingen en cursisten in opleidingen is ook geldig richting de zorgsector, bij alle aanbieders - het beroepskwalificerend secundair onderwijs 3de graad, het volwassenenonderwijs, de ondernemersopleidingen en de beroepsopleidingen.

- Er is nood aan het investeren in, informeren over en promoten van zorgopleidingen. Een belangrijke en potentiële partner in dit initiatief is de netwerk organisatie Huis voor Gezondheid, dat een rol kan spelen in de

mobilisering van kandidaat-leerlingen in functie van de noden van werkgevers in de zorgsector, in samenwerking met andere actoren in de SPI.

- Het delen van goede werkpraktijken leidt naar innovatie en efficiënte oplossingen voor alle belanghebbenden. De samenwerking binnen het volledige ecosysteem (beleidsmakers, onderwijs en bedrijven en andere werkgeversorganisaties) met het omgaan met de talentschaarste kan een lerend netwerk teweegbrengen voor organisaties en individuen, met employability en inburgering als bijkomend voordeel voor deze laatsten en een tegemoetkomen aan de behoeften van het ganse systeem.
- Het ter beschikking stellen van middelen om promotie mogelijk te maken, en in dit kader is het nuttig vanuit de SPI-sector, de onderwijsinstellingen en de zorgsector de beleidsmakers te mobiliseren waar mogelijk.
- Een obstakel dat moet worden aangepakt is het negatief imago van de zorgsector gecreëerd door de moeilijke werkomstandigheden en -voorwaarden. Dit langetermijnwerk vergt een systemische analyse, o.a. voor de diverse invloedsfactoren met het bepalen van een gediversifieerd actieplan in samenwerking met alle belanghebbenden op basis van de factoren waar zij een invloed kunnen op uitoefenen.

De bovenstaande punten kaderen ook in de Brusselse Strategie Kwalificatie voor Werk, die zoekt naar een geschikte strategie voor oriëntatie, begeleiding en het veiligstellen van vorming, beroepskwalificatie en professionele inschakeling, en de aandacht voor algemene niveauperhoging.

3. BANSIPA-advies – Duaal leren

Volgens BANSIPA moet de lichte stijging die wordt vastgesteld kracht worden bijgezet mits volgende maatregelen:

- Een versterkte samenwerking tussen onderwijs en sectoren, op meso- en microniveau:
 - Op mesoniveau: een betere afstemming tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt in het kader van nieuwe programmaties duaal leren om groei op kwalitatief en kwantitatief vlak te bewerkstelligen en het aantal inschrijvingen te verhogen. Dit vereist voldoende afstemming tussen onderwijsnetten, schooldirecties en sectoren (sectorale partnerschappen/ departement WSE).
 - Op microniveau: betere afstemming tussen de school en de werkvloer (leerplannen, gezamenlijke evaluaties, aanwezigheid van de school op de leerwerkplek en aanwezigheid van mentoren (werkgevers) op klassenraden).
- Scholen moeten sterker ondersteund worden in de uitbouw van het duaal leren.

- Er moet ingezet worden op het imago van duaal leren (promotie, informatiedeling en bewustwording bij leerkrachten, ouders, leerlingen, Centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's) en werkgevers, gedifferentieerd per doelgroep). Duaal leren moet door alle betrokken actoren gedragen worden als een positieve, evenwaardige leerweg op maat van de Brusselaars zodat Duaal leren bij leerlingen en ouders al vroeg in de schoolcarrière onder de aandacht worden gebracht als een volwaardige, positieve studiekeuze.
- Er moet de komende jaren voldoende aandacht besteed worden aan leerlingen die niet in het duaal leren, noch in het voltijds onderwijs passen, rekening houdend met het vooropgesteld standaardtraject dat geen plaats meer laat voor flexibele leertrajecten. Er moet gemonitord worden waar deze groep terecht komt en of dit leidt tot meer ongekwalificeerde uitstroom.
- De incentives voor werkgevers naar duaal leren toe zijn verschillend in Vlaanderen en Brussel en zouden gelijk getrokken moeten worden zodat het voor werkgevers in Brussel even aantrekkelijk is om een leerling op te leiden als voor werkgevers in Vlaanderen.
- De uitrol van het duaal leren in het hoger en volwassenenonderwijs kan het duaal leren in het secundair onderwijs positief beïnvloeden. Het duaal leren wordt op die manier erkend als een volwaardige, positieve onderwijsvorm en wordt een containerbegrip dat gebruikt wordt als term voor werkplekleren op elk onderwijsniveau. Dit schept duidelijkheid voor werkgevers, onderwijsinstellingen en kandidaat-leerlingen/cursisten/studenten.

4. BANSIPA-advies – Instroom opleidingen

Er is te weinig doorstroom van Actiris en Franstalige consultants en bemiddelaars naar VDAB Brussel. Actiris verwijst wel door maar dat betekent niet noodzakelijk dat de kandidaat-cursist een opleiding zal volgen. Ook de Nederlandstalige Brusselse Werkwinkels en opleidingscentra ervaren een tekort aan doorstroom vanuit Actiris.

Er is nood aan meer doorstroom van Actiris (en Franstalige SPI-organisaties) naar het Nederlandstalig werkveld.

Het volgende kan nuttig zijn voor het realiseren van dit doel:

- Periodieke infosessies bij Franstalige consultants en bemiddelaars, en een centraal Frans- en Nederlandstalig infoplatform over het Nederlandstalig aanbod kunnen hierbij een hulpmiddel zijn.

- Misschien kan er werk gemaakt worden van één (portaal)website²³ over het ganse Nederlandstalige aanbod in een traject naar werk (zie het voorbeeld van Dorifor aan Franstalige kant).
- Er is meer overleg nodig met de sectororganisaties en de Polen Opleidingen en Werk (Construcity, DigitalCity, LogistiCity, TechniCity)¹⁵ om de opleidingsbehoeften beter in kaart te brengen.
- De nieuwe Strategie inzake Kwalificatie voor Werk¹⁵, die momenteel wordt klaargestoomd, moet een rol spelen om te helpen komen tot een rationalisatie van het Nederlandstalige en Franstalige opleidingsaanbod in de hoofdstad.
- Het Schoolverlatersrapport van Actiris geeft een mooi overzicht van de socio-professionele inschakeling (SPI-van jongeren na hun studies).

5. **BANSPA-advies – Taalopleidingen Nederlands**

In het Volwassenenonderwijs in Brussel is er een sterke daling van aantal cursisten doorheen de referentieperiode, zowel in 2020 als in de pre-corona jaren 2016-2019. Daartegenover is er een sterke stijging in de opleidingscluster Taalondersteuning Nederlands van VDAB Brussel en partners tot 2018. In 2019 is de verdere stijging voornamelijk te wijten aan de start van vervolgopleidingen, niet aan nieuwe cursisten. In 2020 had de coronacrisis een zware negatieve impact op het opleidingengamma Nederlands.

- Ook hier is het belangrijk taalkennis te promoten als een weg naar werk²⁴. Deze factor is ook een element in de drie knelpuntcompetenties waarop de Brusselse Strategie Kwalificatie voor Werk²³ inzet: transversale competenties, digitale competenties en taalkennis. Door bewustwording te creëren bij werkzoekenden en werknemers, ook op gebied van levenslang leren, kan de motivatie ontstaan om hierin te investeren.
- Met de signalen uit de arbeidsmarkt en de algemene daling van taalopleidingen Nederlands, is er nood aan het investeren in cursussen, taalbaden, alfabetiseringsopleidingen en coaching-trajecten Nederlands.
- Inzetten op het aanleren van Nederlands door gebruik te maken van de pedagogische knowhow van onder meer het Huis van het Nederlands. Er dient ook optimaal gebruik gemaakt te worden van de mogelijkheden die het toekomstige Talenpunt zal bieden.²⁵ „ Bruxelles Formation voor cursussen Nederlands, e.a.

²³ Strategie Kwalificatie voor Werk – Kabinet Minister Clerfayt – Kadernota & Begeleidende documentatie voor werkgroepen – Drie werkthema’s: Transversale competenties, talenkennis, digitale vaardigheden

²⁴ [BISA-onderzoek over taalkennis als een factor in employability](#)

²⁵ Strategie Kwalificatie voor Werk – Kabinet Minister Clerfayt – Kadernota & Begeleidende documentatie voor werkgroepen – Drie werkthema’s: Transversale competenties, talenkennis, digitale vaardigheden

Brussel, 4 oktober 2022

Voor Banspa,

Anton Van Assche, voorzitter

Kobe Martens, ondervoorzitter

Meer info:

Secretariaat BANSPA

p/a Tracé Brussel vzw

Antwerpselaan 26, 1000 Brussel

T 02 511 99 72

info@banspa.brussels